

ریسباف؛ احیای یک رویا

سال‌هاست که بر سر بازآفرینی ریسباف و یا تغییر کاربری آن مباحثی در میان است. کارخانه‌ای که در سال ۱۳۱۱ با مشارکت جمعی از سرمایه‌داران در اصفهان راه‌اندازی شد پس از تعطیلی فعالیت، هم در سال ۱۳۸۱ به ثبت ملی رسید؛ و امروز به‌عنوان مهم‌ترین میراث صنعتی اصفهان، شناخته می‌شود، اما سردرگم در میان تصمیم‌گیری‌های ارگان‌های مختلفی مانده که هر کدام موانعی را برای تعیین تکلیف این کارخانه پر قدمت و ارزشمند به وجود می‌آورند.

به گزارش دنیای اقتصاد، نزدیک به یک قرن است که از عمر بنای ریسباف اصفهان می‌گذرد. محلی که به‌عنوان دومین کارخانه ریسندگی اصفهان با مشارکت جمعی از سرمایه‌داران این دیار، در سال ۱۳۱۱ در سمت جنوب شرقی سی‌وسه‌پل، در زمینی به مساحت بیش از ۶۹ هزار مترمربع کارخانه‌ای با عنوان ریسباف با سرمایه‌ای حدود ۳۱۴ هزار تومان احداث شد. از سال ۱۳۱۴ هجری - شمسی هم فعالیت آن آغاز شد. یکی از ۸ کارخانه ریسندگی اصفهان که جدای از مباحث اقتصادی و ارزش‌های معماری، تاریخی و فرهنگی به‌نوعی شناسنامه ورود صنعت مدرن به ایران به‌شمار می‌آید و حالا سال‌هاست که از تعطیلی چنین کارخانه‌ای می‌گذرد و هر بار هم از احیا و تغییر کاربری آن سخن به میان می‌آید.

بازمانده‌ای از مجموعه کارخانه‌های نساجی اصفهان که در دوران پهلوی اول، اصفهان را به یکی از قطب‌های نساجی کشور تبدیل کرده بودند و طرفداران تولیدات آن‌ها تا خارج از مرزهای ایران هم می‌رسید. این

با این وسعت تأثیر بسیار زیادی از نظر اجتماعی و اقتصادی در پی داشت، در اواسط سال ۱۳۳۱ هیات نظارت صنعتی با پرداخت وامی ۳ میلیون تومانی به شرکت ریسباف موافقت کرد که این مبلغ هم نتوانست مشکلات را از سر راه این کارخانه بردارد. تا آنکه ریسباف در سال ۱۳۳۳ بار دیگر تعطیل شد و این بار دولت به کمک ریسباف آمد و یک و نیم میلیون تومان به مسوولان این کارخانه قرض داد تا بار دیگر سرپا شود. با ادامه این روند بود که در اوایل سال ۱۳۳۴ سید جواد کسایی با انتشار اطلاعیه‌ای از مدیریت کارخانه استعفا داد و اعلام کرد هر کس در خود این صلاحیت را می‌بیند برای نجات و مدیریت ریسباف قدم پیش بگذارد. با استعفا کسایی وضعیت کارخانه دشوارتر شد باوجود آنکه پس‌از آن نیز فعالیت ریسباف با تمام مشکلات ادامه پیدا کرد اما به دلایلی مانند دریافت وام‌های بانکی سنگین، بدهی، کمبود مواد اولیه و عدم توانایی در پرداخت حقوق کارگران، چندین بار تعطیل و بارها دستخوش تغییر و تحول شد و سرانجام بانک ملی که یکی از طلبکاران بزرگ

کارخانه‌ها که در باغ‌های به‌جای مانده از عصر صفوی بنا می‌شدند به دلیل ارزشی که سازندگانشان برای طبیعت سبز قائل بودند به‌دوراز تکه‌تکه نمودن این باغ‌ها، نمونه‌هایی زیبای ویی نظیر از پارک‌های صنعتی را خلق می‌کردند.

درواقع زمانی که کارخانه ریسباف اصفهان در جنوب رودخانه زاینده‌رود در کنار باغات هزارجریب، فعالیت صنعت ریسندگی را شروع کرد، کاری نو بود.

اما این کارخانه پرآوازه که روزگاری، بسیاری برای فعالیت در آن به اصفهان مهاجرت می‌کردند در ابتدای سال ۱۳۳۰ تعطیل شد. در اردیبهشت آن سال چنین معلوم شد که این کارخانه از اول فروردین‌ماه تعطیل بوده است. مسوولان استانی هم که آگاه به پیامدهای ناخوشایند خیل عظیم بیکاران کارخانه بودند از هیات‌مدیره و هیات بازرسان درخواست راه‌اندازی مجدد کارخانه را داشتند؛ اما در مرداد سال ۱۳۳۱ کساد مالی کارخانه به حقوق کارگران سرایت کرد و کارگران به‌ناچار دست از کار کشیدند.

حال از آنجاکه بیکار شدن کارگران کارخانه‌ای

ریسباف بود کارخانه را به گروهی خود درآورد و بعد از مدتی به‌طور کامل توسط بانک ملی تملک شد. از آن زمان هم نام کارخانه به «شرکت ملی ریسباف» تغییر یافت. درنهایت ریسباف در دهه هشتاد به دلیل ادامه مشکلات قبلی و قانونی که اجازه فعالیت کارخانه‌ها در درون شهر را نمی‌داد، برای همیشه تعطیل شد و سرانجام این بنای تاریخی که بانک ملی مالکیت آن را بر عهده داشت، در روز ۸ مرداد ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۰۱۸ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید و دهه‌ها بلااستفاده ماند. تا آنکه تصمیم به بازآفرینی و احیای آن گرفته شد و در دولت یازدهم خبر از آن رسید که توسط وزارت راه و شهرسازی و شرکت عمران و بهسازی شهری ایران و مسوولان استانی خریداری شده است تا مرمت و بهره‌برداری از آن باهدف احیای این اثر ارزشمند و ایجاد فضای فرهنگی، تفریحی و اجتماعی آغاز شود که گویا هنوز این تصمیم تحقق نیافته است. به‌طوری‌که امروز این بنای پر عظمت، همچنان بالتکلیف در میان تصمیمات نهادها و سازمان‌ها مانده است

و حالا این سؤال مطرح است چرا تکلیف تملک این کارخانه مشخص نمی‌شود؟ تبدیل ریسباف به موزه منطقه‌ای مصوبه هیات دولت در سال ۹۰ را داشت این‌چنین که مقرر شد ریسباف توسط میراث فرهنگی تملک شود اما بانک ملی مدعی شد این اثر در تملک او و سهامداران است و دولت باید حقوق همه مالکان را پرداخت کند. تا آنکه وزارت راه و شهرسازی مصمم به خرید ریسباف شد ولی باوجود اختلافات و ابهامات پیش‌آمده هنوز هم تملک آن مشخص نشده است در دی‌ماه سال ۱۳۹۵ قرارداد واگذاری کارخانه ریسباف اصفهان از سوی بانک ملی با وزارت راه و شهرسازی با حضور آخوندی، وزیر وقت راه و شهرسازی، زرگرپور، استاندار وقت اصفهان و مدیرعامل این بانک امضا شد تا واگذاری این کارخانه و اجرای عملیات تغییر کاربری و تبدیل آن به موزه و فضای فرهنگی در قالب شرکت بازآفرینی شهری در شکل رسمی به حرکت خود ادامه دهد.

با این انتقال سازمان بازآفرینی شهری که حالا مسوول تحویل موزه بود، در

سال ۱۳۹۷ دبیرخانه «مسابقه ایده‌ای برای بازآفرینی میراث صنعتی ریسباف» را راه‌اندازی کرد و بعد از دریافت آثار، داوری و اعلام نتایج در خصوص مرمت و نحوه بازسازی کارخانه ریسباف به‌عنوان موزه، در پی تغییرات در وزارت راه و شهرسازی و تغییر نگاه مدیران وقت تعطیل شد و قصه موزه شدن کارخانه ریسباف در تودرتوی ادارات و جلسات گم شد. البته آن سال‌ها مسوولان وقت، اظهارنظرهای زیادی در خصوص موزه شهر کردند و از اهتمام مدیران برای این کار می‌گفتند، اما در عمل اتفاقی نیفتاد.

بر این اساس همچنان وضعیت این یادگار تاریخ معاصر اصفهان نامعلوم ماند. تا آنکه با پیگیری‌های انجام‌گرفته توسط ۲ نماینده اصفهان در مجلس شورای اسلامی جلسه کمیسیون اصل نود برای مشخص شدن مصوبه تبدیل کارخانه ریسباف اصفهان به موزه و تغییر کاربری فرهنگی و تاریخی آن به‌عنوان تنها بازمانده کارخانه‌های ریسندگی قدیمی برگزار شد و اردیبهشت امسال در جلسه‌ای که با حضور رئیس کمیسیون اصل ۹۰ مجلس و نماینده بانک ملی، شرکت بازآفرینی شهری، استاندار، شورای شهر و شهرداری اصفهان و راه و شهرسازی تشکیل شد با مصوبه شورای اسلامی شهر قرار شد «طی ۲۰ روز نقل و انتقال بین بانک ملی و شرکت بازآفرینی شهری به‌عنوان مالک انجام شود تا با اهتمام شهرداری اصفهان و شرکت بازآفرینی شهری و استاندار و همه مسوولان ملی و محلی عملیات اجرایی موزه بزرگ اصفهان آغاز شود».

اما کنون باگذشت چیزی حدودی ۳ ماه از آن تاریخ هنوز اقدامی اجرایی در راستای انجام این مصوبه صورت نگرفته است. طغیان‌های نماینده مردم اصفهان در مجلس شورای اسلامی در رابطه با تغییر کاربری این کارخانه به موزه و دلیل تأخیر انجام

است که از این نمونه کارخانه‌ها نساجی بسیار داشته و پیشینه ارزشمند و روشنی را در این زمینه دارد.

وی در رابطه با اینکه برخی با تغییر کاربری آن مخالف بوده و معتقدند این گونه خاصیت صنعتی آن زیر سؤال می‌رود توضیح می‌دهد: احیای چنین کارخانه‌هایی با عظمت سابق و در میانه شهر تقریباً ناممکن به نظر می‌آید اما با توجه به معماری صنعتی این فضا می‌توان تغییر کاربری انجام گیرد که با فضای کهن و صنعتی این مجموعه هم‌خوان باشد. در مجموع لازم به کاری دقیق و میدانی بوده تا بهترین جایگزین برای کاربری این کارخانه تعریف شود و از دیدگاه من موزه هم جایگزینی مناسب برای چنین فضای پر قدمتی بشمار می‌رود.

این استاد دانشگاه تصریح می‌کند: فعلاً آنچه باعث نگرانی است تأخیر در تغییر کاربری این کارخانه‌ای است که ممکن است با غفلتی به سرنوشت دیگر کارخانه‌های این دیار تبدیل شود. چه بسا با به تعویق افتادن این تغییر کاربری ممکن است این کارخانه سال‌های دیگری هم بدون هیچ سرنوشت مشخصی باقی بماند. همانند بافت‌های دیگری که در گوشه و کنار این شهر بدون استفاده، مانده و فضای شهری را با مشکلاتی مواجه کرده‌اند. در واقع تأخیر در چنین اقداماتی از هر لحاظ پیامدهایی منفی را به دنبال دارد.

به گفته مسعود، از جمله این فضاهای شهری با تکلیف که کاربری آن‌ها نامشخص است اداره دخانیات اصفهان است که با توجه به شرایط فعلی دوام زیادی نخواهد داشت و این مجموعه ارزشمند با مکان بسیار خوبی که دارد مشخص نیست تبدیل به چه کاربری می‌شود.

امید است به آنچه تصور می‌شود مبدل نشود چراکه این مجموعه نیز ارزشی بسیار بالا داشته و توجه بیشتری را می‌طلبد.

طریق دو مسیر در حال انجام است. نخست آنکه بر طبق صحبت‌های انجام گرفته قرار شد پرونده با عدم اجرای مصوبه کمیسیون اصل ۹۰ و صورت نگرفتن معامله اشاره شده به کمیسیون ارجاع داده شود و سپس از طریق کمیسیون به دادگاه و شعبه ارجاع داده شود. طغیانی تصریح می‌کند: و هم‌زمان با ارجاع موضوع به کمیسیون اصل ۹۰، این مورد از طریق معاونت حقوقی رئیس‌جمهور هم پیگیری شد که از طرف این معاونت نامه‌ای در راستای به نتیجه نرسیدن کار به طرفین دعوا ارسال شده است که در انتظار نتیجه آن هستیم.

این نماینده مجلس بیان می‌کند: همه تلاش ما شروع سریع‌تر مرمت این کارخانه و تبدیل آن به موزه است زیرا هر روز که می‌گذرد آسیب بیشتری ریسباف را تهدید می‌کند و هرچند تاکنون پیگیری جدی در این مورد نبوده اما اکنون با پیگیری‌های مستمر به دنبال آن هستیم با طی کردن مسیرهای موازی این موضوع را به نتیجه‌ای برسانیم اما جدای از موضوع نقل و انتقال ریسباف، با تکلیفی چندساله‌اش و تأکید عده‌ای بر لزوم تغییر کاربری آن بحثی دیگر هم از سوی عده‌ای مطرح است مبنی بر آنکه سختی بین کارخانه‌ای که در آن فعالیت نساجی انجام می‌گرفت با کاربری جدیدی که تصمیم آن گرفته شده به نظر نمی‌رسد.

در این راستا محمد مسعود استاد معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان اظهار می‌کند: تبدیل چنین کارخانه‌ای به موزه هیچ ایرادی ندارد، در کشورهای پیشرفته صنعتی هم به کرات شاهد چنین تغییر کاربری‌هایی هستیم محل‌هایی که پیش از این ویژگی صنعتی داشتند و برخی هم به موزه‌هایی صنعتی تبدیل شده که هیچ تضادی هم با کاربری اولیه ندارند. به گفته این استاد دانشگاه، اصفهان استانی

این پروژه بیان می‌کند: فعلاً کاربری کارخانه ریسباف به موزه تعریف شده است و هرچند پیشنهادهایی دیگر هم داده می‌شود اما انجام‌شدنی نیست؛ زیرا این زمین دارای کاربری فرهنگی و موزه‌ای است. از طرفی هم این کارخانه مربوط به صنعت ۹۰ ساله‌ای است که بخشی از آن با توجه به قدمتش به حالت موزه بوده است و اکنون هم اگر به موزه تغییر کاربری دهد با توجه به مساحت ۷ تا ۸ هکتاری این کارخانه و وجود سالن‌ها و انبارهای بسیار بزرگش، بخشی از آن تاریخ نساجی اصفهان در قرن اخیر را به نمایش می‌گذارد و به حالت موزه صنعتی درمی‌آید و بخش‌های دیگر هم با کاربری موزه برای نمایش موارد دیگر استفاده می‌شود.

وی تأکید می‌کند: حال آنکه آنچه در حال حاضر، اهمیت دارد آنکه تا مشکلات دیگری برای ریسباف به میان نیامده زمین به بازآفرینی شهری منتقل شده و هرچه سریع‌تر پروژه آغاز شود.

در ادامه طغیانی در مورد دلیل اجرایی نشدن مصوبه ۲۰ روز نقل و انتقال بین بانک ملی و شرکت بازآفرینی شهری می‌گوید: با وجود آنکه بانک ملی اعلام آمادگی برای مقدمات این امر کرده بود ولی شرکت بازآفرینی شهری دلیل می‌آورد که زمین در نظر گرفته شده برای ثمن معامله در اختیارش نبود و در اختیار سازمان ملی زمین و مسکن قرار داشت.

وی می‌افزاید: با این اوصاف لازم بود شرکت بازآفرینی شهری و سازمان ملی زمین و مسکن، این زمین را با روش‌های خودشان تهاتر کنند و پس از آن معامله انجام پذیرد که می‌بایست این اقدامات در همان مهلت ۲۰ روز انجام می‌گرفت که زمان تمام شد و کار هم به انجام نرسید.

وی در رابطه با برخورد با این اقدام شرکت بازآفرینی و تأخیری که در انجام مصوبه داشت اظهار می‌کند: پیگیری این پرونده از